

VINA BOVY
DE GENTSE ZANGERES DIE DE WERELD VEROVERDE

Erna METDEPENNINGHEN

Op 22 mei jl. zou ze 85 geworden zijn: Vina Bovy (22 mei 1900 - 16 mei 1983), de grote dame van de Gentse operageschiedenis die internationale lauweren oogstte.

Ze stierf, zoals haar wens was geweest, in haar geboortestad Gent, waar ze haar eerste stappen op het toneel zette, een tijd lang directrice van de Koninklijke Opera was en tot het einde toe, vol bezorgdheid en echte interesse, de evolutie van het tot "Opera voor Vlaanderen" ongevormde theater volgde.

Zoals Vina Bovy destijds nog in een aflevering van "Ten huize van" (uitgezonden op 9 januari 1977) vertelde, kwam ze eigenlijk eerder bij toeval tot het theater en de opera. Jong wees, werd Malvina (zoals haar naam luidde) opgevoed door haar grootouders Jan en Malvina van Overberghe - de Rudder, eenvoudige mensen die het beslist niet breed hadden. Grootvader had zijn kleinkind wel een paar keer naar de opera meegenomen o.m. naar "Faust" van Gounod en "De lustige Weduwe" van Lehar, maar hij stond erop dat Malvina school liep en goede resultaten behaalde. Toen echter, bij het begin van W.O. I, vele scholen gesloten werden, vergezelde Malvina, van wie men wel vond dat ze een goede stem had, een vriendin naar het Conservatorium "om niet thuis te moeten zitten en haar gezelschap te houden". Zo kreeg ze haar eerste lessen in toneelspeelkunst, vanaf 1915 aangevuld door zangles. Als ze zestien is, treedt Malvina Bovy voor het eerst op en wel in "De Zingende Molens" (van Oost) in de Minardschouwburg, naast bariton Evariste de Bouvre. Ondertussen studeert ze echter verder aan het Conservatorium en bij meester Willemot.

Alhoewel ze eigenlijk nog te jong is om aan openbare wedstrijden van het Conservatorium deel te nemen, laat men haar toch toe en dit resulteert in een contract met het operagezelschap van Oscar Roels (nadat Roels grootmoeder van Overberghe had kunnen overtuigen dat zijn operagezelschap één grote familie was en hij als een vader over de jonge Malvina zou waken!).

Haar officieel debuut maakt ze op 21 januari 1918 - zeventien jaar oud - in de Vlaamse Schouwburg als Argentine in de komische eenakter van Poise "Les Deux Billets". Andere partijen volgen vlug zoals Musetta in "La Bohème" (Puccini), Hänsel in "Hänsel und Gretel" (Humperdinck), Frasquita in "Carmen" (Bizet), Stephano in "Roméo et Juliette" (Gounod), Siebel in "Faust" (Gounod) en Jeannette in "Les Noces de Jeannette" (Massé).

Wanneer na de wapenstilstand Roels directeur van de Franse Opera wordt, verhuist Malvina mee en zingt vanaf 1920 eerste sopraanrollen zoals Mimi in Puccini's "La Bohème", Marguerite in "Faust" (Gounod), de titelrol in "Thais" (Massenet), Nedda in "I Pagliacci" (Leoncavallo), de titelrol in "Louise" van Charpentier en Francesca in "La Route d'Émeraude" van De Boeck.

Het najaar van 1921 vindt Malvina Bovy in de Gaité Lyrique in Parijs, waar ze voor het eerst Rossini's "Rosina" in "Il Barbiere di Siviglia" zingt en in het Palais d'Hiver van Pau. In augustus 1922 debuteert ze in de Muntschouwburg als Manon, de titelheldin van de opera van Massenet, die een van haar paraderollen zal blijven. Gedurende drie jaar zal ze lid van het Munt-ensemble zijn en krijgt er de gelegenheid haar talenten verder te ontwikkelen. Zelf zou ze later met heel veel genoegen op die tijd terugkijken: het was een voortreffelijke leerschool dank zij de aanwezigheid van erg goede regisseurs en repetenten en ze leerde bovendien

Vina Bovy in de titelrol van "L'Aiglon" (met Francis Andrien als Metternich, 1950–1951).

vooral het belang van gepaste en juiste costumering. Verder was de atmosfeer er erg plezierig (ze haalde graag herinneringen op aan koffiekransjes bij de conciërge met lekkere taartjes, wat uiteindelijk nefast uitviel voor de lijn!) en ze zong er naast uitstekende zangers zoals Clara Clairbert, Lucien Van Obbergh, Fernand Anseau, André Burdino en Joseph Rogatchewsky. In Brussel besliste ze ook Malvina tot Vina te reduceren en als Vina Bovy debuteert ze op 9 maart 1925 in de Opéra Comique in Parijs in Massenets "Manon". De Parijse pers noemt haar "een kunstenares van groot formaat". Tijdens de latere jaren zal Vina Bovy een van de sterren van de Opéra Comique worden en er tot 1949 ongeveer 200 opvoeringen zingen. Naast "Manon", een partij die ze er 60 keer vertolkt, treedt ze er op in Puccini's "Bohème" (Mimi), als Gounods "Mireille", Antonia, Olypia en Giuletta in "Les Contes d'Hoffmann" (Offenbach), als Rosina in Rossini's "Barbriere", Lakmé in de gelijknamige opera van Delibes, de koningin in "Le Bon Roi Dagobert" van Samuel-Rousseau, Violetta in Verdi's "La Traviata", een andere van haar glanspartijen die ze er 31 keer zingt, Leïla in "Les Pêcheurs de Perles" van Bizet, Myriem in "La Nuit enbaumée" (Hirschmann) en Alexina in "Le Roi malgré lui" van Chabrier.

In augustus 1925 wonen de befaamde dirigent Arturo Toscanini en de Italiaanse impresario Ferrone een opvoering van "Manon" bij en Toscanini stelt Vina Bovy voor Parijs in de steek te laten en naar Milaan te komen om met de beroemde meester Cimara het Italiaanse repertoire grondig in te studeren. Na het seizoen 1925-26 in Marseille te hebben doorgebracht (om de nodige fondsen te verzamelen) trekt Vina Bovy dan naar Milaan. In 1927 wordt ze met succes "uitgeprobeerd" in Brescia als Manon en dan komt een voorzingen in de Scala voor Toscanini, Ferrone en Ottavio Scotto, directeur van de Opera van Rome en de Colon van Buenos Aires. Hij weet Vina Bovy te overhalen het aanbod van de Scala (een

contract voor drie jaar) af te slaan om in plaats daarvan deel uit te maken van zijn "Grande Compagnia Lirica Italiana" in Buenos Aires met als partners o.m. Tito Schipa, Miguel Fleta en Giacomo Lauri-Volpi. Na optredens in Buenos Aires, Rio de Janeiro en Barcelona ondertekent Vina Bovy een contract met de directeur van de Opera van Monte Carlo, waar ze in 1928 o.m. Cio Cio San in Puccini's "Madama Butterfly", Manon, Violetta en de Feldmarschallin in "Der Rosenkavalier" (R. Strauss) vertolkt naast o.m. Armand Crabbé en Vanni-Marcoux o.l.v. Victor de Sabata. In Monte-Carlo leert ze ook haar toekomstige echtgenoot, de Italiaanse edelman Norberto Fischer kennen. Als erfgenaam van prinses Laetitia Napoléon, zelf ergename van Keizerin Eugénie, de vrouw van Napoléon III, woonde die in "Villa Cynos" een echt paleis in wit marmer gelegen in schitterende tuinen, op Cap Martin tussen Monaco en Menton. Daar zal Vina Bovy ongeveer dertig jaar lang "kasteelvrouw" zijn en er voor-
aanstaande gasten en vrienden ontvangen. Daar wordt ook in 1931 haar zoon Umberto geboren.

Huwelijk en moederschap brengen met zich dat de internationale carrière van Vina Bovy zo'n drie jaar stil valt. Ondertussen blijft ze echter wel verder studeren en treedt ze af en toe op in Gent, de stad waarnaar ze altijd zal terugkeren tot groot genoegen van haar stadsgenoten die haar telkens als een koningin ontvangen. In 1929 zingt ze ook in het Kursaal van Oostende waar op 14 en 15 augustus twee illustere namen op de affiche stonden: de beroemde Russische bas Fjodor Chaliapin en Vina Bovy. Tijdens dit concert zingt Vina Bovy het Vlaamse lied "Ik ken een lied" van Willem de Mol, een eerder ongehoord feit tijdens een concert in Oostende destijds, maar ze haalt haar slag thuis.

Vanaf 1932 is Vina Bovy weer volop actief en neemt in 1934 deel aan de opvoering die de vijftigste verjaardag van

Massenets "Manon" herdenkt. 1935 is een glansrijk jaar voor de ondertussen internationaal gevierde Vina Bovy. De befaamde Italiaanse dirigent Tullio Serafin nodigt haar uit om in de opera van Rome te gasteren o.m. samen met Salvatore Baccaloni in Rossini's "Barbiere", in april. Van juni tot augustus is ze opnieuw in de Colon van Buenos Aires waar ze o.m. Manon, Mimi en Amina in Bellini's "Somnambula" vertolkt met als partner Benjamino Gigli. In december ten slotte debuteert ze in de Parijse "Opéra" als Gilda in "Rigoletto" (Verdi). Daartussen zijn talrijke gastoptredens in Frankrijk, Zwitserland en eigen land te vermelden. Rond die periode krijgt ze ook de eerste aanbiedingen om plaatopnamen te maken maar Vina Bovy verkoos het theater zodat er, alles samen, niet zoveel bestaan. Zelf hield ze het meest van de live-opnamen van twee opvoeringen in de Metropolitan van New York, gerealiseerd in 1937: Verdi's "La Traviata" en "Les Contes d'Hoffmann" van Offenbach. Op 24 december 1936 had ze in dit Mekka van alle operazangers gedebuteerd als Violetta, waarbij het feit dat ze juwelen uit de erfenis van Keizerin Eugénie droeg bijna meer aandacht kreeg dan haar eigenlijke vertolking! Tot 1938 zou ze ieder jaar in de Met optreden en er Gilda, Lakmé, Manon, Juliette, naast de Roméo van Richard Crooks en Marguerite in Gounods "Faust" zingen. In januari 1937 vertolkt ze er zowel Olympia, Antonia, Giulietta als Stella in Offenbachs "Les Contes d'Hoffmann", een absolute rariteit op dat ogenblik en een prestatie die door Olin Downes, de criticus van de New York Times, als meesterlijk wordt omschreven. In 1937 debuteert Vina Bovy ook in de Opera van San Francisco en zingt er Mimi, Juliette en Manon o.m. met als partners René Maison en Ezia Pinza.

Nog in 1937 krijgt Vina Bovy een aanbod van Hollywood om in drie films op te treden: een "Leven van Keizerin Eugénie" met natuurlijk opnamen in Villa Cynros, een film over

de Zweedse sopraan Jenny Lind (1820-1887) en een verfilming van "Roméo et Juliette". De studie van het Engels vormt op dat ogenblik een vrij zware dobber voor Vina Bovy en dan komt W.O. II, die een einde stelt aan Vina Bovy's Amerikaanse carrière. Later werden de filmplannen weer opgenomen maar het zou uiteindelijk Jeannette Mac Donald zijn die Eugénie zou vertolken terwijl Grace Moore Jenny Lind gestalte gaf. Zelf zou Vina Bovy toch ook nog in een film optreden: "Le Capitaine Fracasse" van Abel Gance naar het stuk van Théophile Gauthier met als partner Fernard Gravey, en er melodieën van Honegger in zingen.

Een feit waaraan Vina Bovy altijd graag en met trots terugdacht, was de uitnodiging van Arturo Toscanini om onder zijn leiding op 6 februari 1938 de sopraan-partij te zingen in de Negende Symfonie van Beethoven in de Carnegie Hall in New York naast Kerstin Thorborg, Jan Peerce en Ezio Pinza. De oorlogsdreiging doet Vina Bovy besluiten voorlopig in Europa te blijven en tot aan de Duitse invasie speelt haar carrière zich af op Belgische en Franse tonelen en in Monte Carlo. Tijdens W.O. II zingt zij voornamelijk in de Parijse Opéra Comique en begint, begeleid door pianist Tasso Janopoulos liederavonden te geven. Op 9 november 1945 hervat ze haar carrière in Gent met "Manon" en in april 1947 creëert ze in de Parijse Opéra de rol van de Koningin van Schemachan in "Le Cœq d'Or" (Rimsky-Korsakov).

Naar aanleiding van opvoeringen in Gent in de lente van 1947 vraagt men aan Vina Bovy haar kennis, prestige en liefde voor de kunst ten dienste te stellen van de Koninklijke Opera van Gent. Na enige aarzeling aanvaardt ze en ze zal de instelling leiden tot het einde van het seizoen 1954-55. Zij slaagt erin de blijkbaar onverenigbare Frans- en Nederlandstalige tradities te versmelten en niettegenstaande de minieme staatssubsidies (in 1951-52 al verhoogd tot

4.535.000 frank!) toch heel degelijk werk te leveren. Het repertoire is gevarieerd, er worden creaties gebracht en internationaal gevierde zangers worden naar Gent gehaald, terwijl beloftevolle jonge krachten een kans krijgen. Zelf blijft Vina Bovy ook optreden en voegt nog tal van nieuwe partijen aan haar repertoire toe: Kerlien in "De Bruid der Zee" (Blockx), Desdemona in Verdi's "Otello", Elsa in "Lohengrin" (Wagner), de titelrol in L'Aiglon (Honegger en Ibert), Rozenn in "Le Roi d'Ys" (Lalo), Katiusha in "Riserruzione" (Alfano), de titelrol in "Suor Angelica" van Puccini, Maddalena in "Andrea Chénier" (Giordano), Pamina in "Die Zauberflöte" (Mozart), Liu in Puccini's "Turandot", Madeleine in "La Passion" (Dupuis) en tenslotte de titelrol in "Fedora" van Giordano.

Met fragmenten uit deze opera en "Andrea Chénier" zal ze op 19 april 1955 ontroerd afscheid nemen van "haar" theater, waar ze op het einde van het seizoen 1947-48 haar dertigjarig artiestenjubiläum vierde. Om het publiek voor zijn blijkbaar onuitputtelijk applaus te danken zingt ze nog, onbegeleid, een strofe uit De Mols "Ik ken een lied" dat eindigt met "Mijn hart vergeet u niet".

Inderdaad, want na het overlijden van haar man verkoopt ze, op het einde van de jaren vijftig "Villa Cynos" en komt zich definitief in Gent vestigen alhoewel haar zoon en haar twee kleinkinderen in Parijs wonen. Ze treedt een laatste keer in 't openbaar op in het Kursaal in Oostende op 23 augustus 1964 en zingt er aria's uit "Don Pasquale" (Donizetti) en "La Somnambula" (Bellini), "Il Bacio" van Arditì en "Lentelust" van Paul Lebrun en als bis, hoe kan het anders, "Ik ken een lied". Ze blijft actief geïnteresseerd in het Belgisch en meer bepaald het Gentse operaleven, neemt enkele leerlingen aan en aanvaardt het erelidmaatschap van de in 1964, op initiatief van Gerard

Vina Bovy als Pamina in "De Toverfluit" (1949-1950)

Mortier (de huidige Muntdirecteur) gestichte "Jeugd-Opera" en woont geregeld opvoeringen in Gent en Antwerpen bij. Ze is eregaste bij het openingsconcert van de Opera voor Vlaanderen-Gent in september 1981 en bij de première van Massenets "Cendrillon" (één partij die ze destijds in dit theater vertolkte) in de Munt op 21 mei 1982, de avond voor haar 82ste verjaardag. Toch vindt ze het jammer dat men haar nog zo weinig consulteert en voelt zich doodongelukkig over de fusie van Gent en Antwerpen en het niveau van de opvoeringen. Ze sterft in haar geboortestad, zoals ze gewent had, een paar dagen voor haar 83ste verjaardag en sluit daarmee een stuk Gentse operageschiedenis definitief af. Operaliefhebbers van over de hele wereld bewaren echter de herinnering aan een veelzijdige kunstenares, begiftigd met een soepele, stralende sopraan met een jeugdig, fris timbre, een uitstekende actrice en een mooie vrouw met allure en hart.

Ik leerde Vina Bovy eerst kennen via de verhalen van mijn ouders, die mij nog als jong kind naar de opera meenamen om toch ook eens deze grote kunstenares in een van haar glansrollen te bewonderen. Dat Vina Bovy achteraf een vriendin van den huize zou worden, wisten we toen nog niet. Grillig en soms onberekenbaar, zoals mooie vrouwen en veelbewonderde artiesten blijkbaar mogen zijn, toonde Vina Bovy op heel veel momenten ook een gouden hart terwijl de "grande dame" die ze geworden was nooit het volkskind zou verraden.

De vakantie die mijn ouders, mijn zus en ik in 1954 in "Villa Cynos" mochten doorbrengen, blijft een van de sterkste indrukken uit mijn jeugd. Ik herinner mij niet alleen het fantastische huis met de marmeren Canova-beelden, het terras met de buste van Keizerin Eugénie, het zitje onder de palmen en de uitgestrekte tuin maar ook de

gezellige avonden met verhalen over "vroeger", de anekdotes vb. hoe ze eens een verbouwvereerde Gentenaar op een terras in Monte-Carlo van repliek diende in zijn moedertaal en de stralende, charmante persoonlijkheid die iedereen naar haar hand wist te zetten. Later, in Gent, waar ze leefde temidden van herinneringen aan haar glorie-tijd, genoot ze van de hernieuwde belangstelling en bewondering o.m. opgewekt door de initiatieven (voordracht, biografie) van "Jeugd-Opera", de vereniging waarvan mijn zus en ik mede-bestuursleden waren. Ze luisterde gretig naar onze relazen over opera-opvoeringen in het buitenland, trok parallellen met "haar tijd" en bleef een kritisch oordeel formuleren, waarop soms lange discussies volgden. Naarmate ze ouder werd en meer vrienden en bekenden wegvielen, was ze minder geneigd op vragen om interviews of gesprekken in te gaan en zo heeft het bv. heel wat overredingskracht van mijn ouders gekost voor ze op het voorstel van Nand Baert inging om deel te nemen aan "Met wie in de drie", het praatprogramma van BRT2 Omroep Oost-Vlaanderen. Toch bleef ze, niettegenstaande ook familiale ups en downs, haar leuke "La vie est belle" trouw, zelfs tijdens de drie maanden ziekenhuisverblijf, gevolg van een ongelukkige val. Dat die haar erg lang schenen, hoeft geen betoog. Ze was dan ook bijzonder dankbaar voor ieder bezoek en babbeltje over ... opera. Ik zag ze voor het laatst begin mei 1983. Haar humeur was even zonnig als het prille lenteweer. Ze had meiklokjes gekregen van bewonderaars en de eerste aardbeien, verheugde zich over het feit dat ze over een paar dagen naar huis mocht en besprak nog gretig het pas voorgestelde programma van de Opera voor Vlaanderen voor het seizoen 1983-84. Op 22 mei zou ze 83 worden en dan moesten we toch, zoals naar gewoonte een "coupe de champagne" komen drinken... Een hartaanval trof haar onverwachts op 7 mei, twee dagen voor ze uit het ziekenhuis ontslagen zou worden. Vina Bovy is definitief de legende ingegaan.